

Een speelbos realiseren, gemakkelijker dan je denkt!

Kinderen hebben nood aan meer groene speelruimte. Speelzones in bossen kunnen hieraan (deels) tegemoet komen. Meer speelzones creëren in onze bossen is helemaal niet moeilijk of ingewikkeld. In dit artikel lees je hoe je, als gemeentebestuur, boswachter of boseigenaar een nieuwe speelzone kan creëren.

Wat is een speelbos en een speelzone?

Een speelbos is een populaire naam voor een speelzone in een bos. Speelzones zijn gedefinieerd als (delen van) bossen waar min-achtienjarigen en hun begeleiders vrij kunnen spelen. In het bos herken je speelzones aan de officiële bordjes met het speelzone-pictogram. Sinds kort kunnen ook in natuurreservaten speelzones worden gerealiseerd.

Overleg en participatie: de sleutels tot succes van je speelbos!

De realisatie van speelzones is in de eerste plaats een overlegproces waarbij de participatie van alle betrokken partners en de nodige (politieke) wil cruciaal zijn om tot een leuk en duurzaam speelbos te komen. Begin dan ook met het samenstellen van een werkgroep met alle betrokkenen, zoals milieudienst, jeugdinstelling, jeugd- en milieuverenigingen, gemeentelijke adviesraden, de betrokken schepenen, boswachter, boseigenaars en -beheerders en eigenaars van jeugdskampsterreinen en -centra.

Op zoek naar een goede locatie

Een goede locatie is cruciaal om een goede speelzone af te bakenen. Om te bepalen of een bepaalde locatie geschikt is, kan je gebruik maken van de door VBV opgestelde criteria (zie kader). In eerste instantie ga je na in welke bossen er nu al gespeeld wordt, en of het spelen in deze bossen te verantwoord is. Het regulariseren van een bos waar nu al in gespeeld wordt, is de gemakkelijkste uitgangssituatie en je bent er zeker van dat je speelbos ook effectief zal worden gebruikt. Anderzijds kan het verder spelen in deze bossen niet gewenst zijn omwille van bvb. de aanwezigheid van waardevolle vegetatie.

Indien er geen geschikt officieus speelbos is, dien je op zoek te gaan naar een alternatief. Maak hiervoor een overzicht van alle bossen in je gemeente, en ga na of dit openbare of privébossen zijn. In het algemeen kunnen er immers gemakkelijk

RIK DE VREESE & LOTTE VAN NEVEL,
Vereniging voor Bos in Vlaanderen vzw

ker speelbossen worden gerealiseerd in openbare bossen. Op basis van dit overzicht ga je met de criteria na welke (delen van) bossen het meest geschikt zijn om als speelzone te worden aangeduid. De geselecteerde speelzones maak je vervolgens officieel volgens de procedure die hieronder wordt beschreven. Sommige bossen kunnen worden heringericht, zodat ze avontuurlijker en aantrekkelijker worden.

Als er geen bossen zijn in je gemeente, of als deze bossen niet geschikt zijn als speelzone, dan dien je op zoek te gaan naar een locatie voor de aanleg van een nieuw speelbos. Hiervoor kan je aangepaste criteria gebruiken (zie kader). Contacteer eerst de eigenaar en gebruiker van de grond die je op het oog hebt voor het aanleggen van het nieuwe speelbos. Het nieuwe speelbos kan gerealiseerd worden door het gemeentebestuur, een particulier of een natuurvereniging.

Na de aankoop van de grond, kan je een beplantings- en inrichtingsschets opmaken die vastleggen hoe je nieuwe speelbos er zal uitzien: waar komen welke bomen of struiken, waar wil je een open plek laten, waar komt de ingang met een fietsenstalling, waar voorzie je een speelheuvel en een gracht? De inrichtingsschets is niet verplicht, maar is wel nodig voor het aanvragen van aanplantings- of inrichtingssubsidies. Bovendien is de inrichtingsschets een handig leidraad voor het realiseren van het nieuwe speelbos.

Dan is het eindelijk zover, het speelbos wordt aangeplant tijdens een grote happening met een spel waarbij de kinderen boompjes kunnen winnen, die ze daarna aanplanten in het speelbos. Op www.tandemweb.be kan je een fiche downloaden met alle info voor het aanplanten van nieuwe

(speel)bossen ('Plant een bos'). Daar vind je heel wat handige tips voor de organisatie van de bosplantactie. Bij de Vereniging voor Bos in Vlaanderen vzw kan je een uitgebreid draaiboek aanvragen voor het aankopen en aanplanten van nieuwe (speel)bossen.

Na het aanplanten kan het bos rustig groeien om na 7 tot 10 jaar te worden opengesteld voor de jeugd. Je kan open plekken en boswegen eventueel al openstellen, maar zorg ervoor dat de jonge beplanting niet beschadigd wordt door het spelen.

Hoe een speelzone officieel maken?

Een speelzone in bossen kan op 2 manieren officieel worden gemaakt. Enerzijds door de opname van de speelzone

in een bosbeheerplan bij de opmaak ervan, of door een tussentijdse aanpassing van het bosbeheerplan, en anderzijds door een melding van de speelzone aan de Woudmeester van de provinciale afdeling van het Agentschap voor Natuur en Bos (ANB). Een speelzone in een natuurreservaat kan enkel officieel worden ingesteld via het natuurbeheerplan.

Wanneer een eigenaar een speelzone wenst in te stellen via een melding, dan stuurt hij of zij hiervoor een brief met een liggingskaartje van de speelzone naar de provinciale afdeling van het Agentschap voor Natuur en Bos. Het Agentschap zal dan een terreinbezoek brengen en zijn advies opsturen naar de bouseigenaar. Eens de bouseigenaar een positief advies heeft ontvangen, is de speelzone officieel ingesteld.

Criteria voor het realiseren van een speelbos of de aanleg van een nieuw speelbos

Ecologische criteria: is een speelzone op deze plek verantwoord voor de natuur?

- afwezigheid van ecologisch waardevolle en kwetsbare biotopen, zeldzame en/of beschermde planten- en diersoorten
- kwetsbaarheid van de bodem voor betreding en erosie
- natuurreservaten zijn meestal aangeduid omwille van het voorkomen van waardevolle natuur. Het aanduiden van een speelbos is hier in principe mogelijk, maar dat moet lokaal worden bekeken. Het aanplanten van een nieuw speelbos in een natuurreservaat is meestal niet mogelijk, omdat de aanplanting de hoge natuurwaarden teniet kan doen.

Ruimtelijke criteria: is de locatie goed gelegen voor gebruik als speelzone?

- afstand van de speelzone tot de plaatselijke jeugdlokalen en omliggende woonkernen
- oppervlakte van de speelzone (2 tot 5 hectare)
- aanwezigheid duidelijke fysische grenzen (wegen, gracht,...)
- bekendheid en traditie van het gebied als speelplek
- vlotte en veilige bereikbaarheid (te voet of per fiets)

Spelcriteria: is de locatie leuk als speelzone? (enkel voor de aanduiding van een speelzone in een bestaand bos)

- afwisseling van gesloten en open bos, aanwezigheid van open plekken, afwisseling van boomsoorten,...
- afwezigheid van ondoordringbare kruid- of struiklaag
- aanwezigheid van water, reliëf en markante elementen die de fantasie prikkelen

Haalbaarheidscriteria: is het haalbaar om hier een speelzone te voorzien in een bestaand bos?

- zijn de eigenaar en/of de beheerder van het bos bereid om het bos als speelzone open te stellen?
- zien de omwonenden een speelbos zitten?

Haalbaarheidscriteria voor de realisatie van een nieuw speelbos: is bebossing van deze gronden haalbaar?

- eigendoms- en gebruikssituatie:
gronden in eigendom van openbare besturen zijn over het algemeen gemakkelijker te bebossen dan privé-gronden
- bestemming van de gronden en eventuele beperkingen vanuit gebiedsgerichte beschermingen (VEN, beschermd landschap, ...)
- als het gebied in een voorkoopperimeter voor bos of natuur ligt, kan de Vlaamse Overheid of een natuurvereniging een speelbos voorzien.

Laat dode takken of kroonhout na een dunning gerust liggen. Kinderen zullen er dankbaar gebruik van maken om kampen te bouwen.

De gemeentelijke jeugdraad dient wettelijk gezien betrokken te worden bij het aanduiden van speelzones in openbare bossen (inclusief domeinbossen), maar ook voor het aanduiden van speelzones in privé-bossen adviseren we om de jeugdraad te betrekken. Voor het aanduiden van speelzones in openbare bossen (andere dan domeinbossen) en privé-bossen dient er een advies gevraagd te worden aan het Agentschap voor Natuur en Bos.

Beheerders willen vaak een reglement opstellen voor de speelzone. De speelzone moet worden opgenomen in het toegankelijkheidsreglement voor het boscomplex. Het heeft echter geen zin enkel voor de speelzone een toegankelijkheidsreglement op te maken, tenzij de speelzone een geïsoleerd speelbos is. Het is veel meer aangewezen bosspelregels op te hangen aan de speelzone. Bosspelregels zijn een ludieke en voor kinderen begrijpelijke voorstelling van wat kan en niet kan in de speelzone.

Eens de speelzone is goedgekeurd, stuurt de boswachter of de provinciale afdeling van het Agentschap voor Natuur en Bos de ligging ervan naar de Centrale Diensten van het Agentschap, zodat de speelzone wordt opgenomen in het overzicht van de speelzones in Vlaanderen dat je via www.bosspel.be of via <http://geo-vlaanderen.agiv.be/geo-vlaanderen/bossen> kan raadplegen.

Tenslotte kan je het speelbos inspelen met een grote spelnamiddag met alle jeugdverenigingen uit de gemeente.

Beheer en inrichting van een speelzone

Bossen zijn op zich avontuurlijk en uitdagend genoeg om een leuke spelplek te zijn. Wanneer je de speelzone toch aantrekkelijker en/of avontuurlijker wil maken, kan je nadenken over de (her)inrichting van de speelzone. Maar, houd steeds in het achterhoofd dat een speelbos een 'echt bos' moet blijven. In Bosrevue nr. 8 (april – mei – juni 2004) vindt je meer informatie over de (her)inrichting en het beheer van speelzones.

Bij het beheer van speelzones moet je bijzondere aandacht hebben voor het vermijden van potentieel gevaarlijke situaties, zoals dode bomen waarvan takken kunnen afbreken. Doe dan ook minstens jaarlijks een grondige controle naar de stabiliteit van de bomen in het speelbos. Wanneer er bramen, distels of netels staan in het bos, kan een regelmatige maaibeurt noodzakelijk zijn, bijvoorbeeld voor de zomer. De paden en open plekken worden ook regelmatig gemaaid, waarbij je de paden en het centrale deel van de open plek twee keer per jaar kan maaien en de randen van de open plek iedere twee tot drie jaar. Zo ontstaat een leuke verruigde overgangssituatie tussen gras-

land en bos. Je kan de jeugdverenigingen betrekken bij het beheer van hun speelbos (bvb. maaien, uitdragen van hout, opruimen zwerfvuil). Go4Nature ondersteunt dergelijke gezamenlijke initiatieven van bos- of natuurbeheerders en jeugdverenigingen om samen bos en natuurterreinen te beheren, waarbij de jeugd in ruil toegang krijgt tot bos en natuur.

Subsidies voor speelbossen

De Vlaamse Overheid voorziet verschillende subsidiemogelijkheden voor de realisatie van speelbossen. Private boscijgenaanrs die hun bossen openstellen als speelbos kunnen hiervoor een jaarlijkse vergoeding krijgen van 100 Euro per hectare. Lokale besturen kunnen, via de Samenwerkingsovereenkomst met het Vlaams Gewest (Milieu als opstap naar duurzame ontwikkeling), 50 % tot 70 % van de kosten voor de aankoop van te bebossen gronden of als speelbos aan te duiden bossen terug krijgen. Ook voor de (her)inrichting van speelbossen zijn er subsidies. Iedereen kan bebossingsubsidies aanvragen voor de aanleg van een nieuw speelbos. Tenslotte biedt het Agentschap voor Natuur en Bos ook een gratis verzekering Burgerlijke Aansprakelijkheid aan aan eigenaars en -beheerders van bossen die onder het bosdecreet vallen voor wat hun toegankelijkheid betreft.

Slotwoord

Dit artikel is een korte neerslag van de nieuwe actiehandleiding rond het realiseren van speelbossen die door de Vereniging voor Bos in Vlaanderen vzw werd uitgewerkt in het kader van het DuLoMi-project 'Realiseren van speelbossen op gemeentelijk niveau'. Dit project liep met steun van de afdeling Milieu-integratie en -subsiëringen van de Vlaamse Overheid.

VBV publiceert nieuwe actiehandleiding voor de realisatie van speelbossen

De Vereniging voor Bos in Vlaanderen vzw heeft in het kader van het DuLoMi-project 'Realiseren van speelbossen op gemeentelijk niveau' een actiehandleiding uitgewerkt waarin stap voor stap wordt uitgelegd hoe gemeenten en jeugdverenigingen samen nieuwe speelzones kunnen creëren. Deze handleiding is ook bruikbaar voor private en openbare boscijgenaanrs en bosbeheerders die in hun bos een speelzone willen creëren.

De actiehandleiding is vanaf midden december gratis op te vragen bij de Vereniging voor Bos in Vlaanderen vzw (info@vbv.be, tel. 09/264.90.50). Ze kan ook worden gedownload via de VBV-website www.vbv.be.

De actiehandleiding wordt gelanceerd op de Tandem-studiedag op 14 december 2006, waar de VBV een sessie verzorgt rond speelbossen. Meer info via www.tandemweb.be.

Kinderen zitten vol fantasie. Enkele natuurelementen zijn vaak al genoeg om een nieuwe kledingslijn te ontwerpen, inclusief exotische haartooi en dwarsfluit.

Jeugd zkt. Natuur – Natuur zkt. Jeugd, Go4Nature provinciale trefdagen

Groene ruimte is de favoriete speelplek van kinderen en jongeren. Bossen en natuurgebieden zijn echter schaars en niet altijd toegankelijk. Tijdens de provinciale trefdagen wordt aange-toond dat jeugdwerking en natuurbehoud geen tegengestelde begrippen zijn. Aan de hand van praktische workshops wordt aangeduid hoe beiden elkaar nodig hebben willen we kinderen een natuurbewustzijn gunnen en komen tot een degelijke natuurbescherming en bosuitbreiding.

De provinciale trefdagen gaan door op de zaterdagen in maart 2007. Meer informatie vindt u in de bijgevoegde folder of op www.go4nature.be.

Meer informatie

- in de nieuwe actiehandleiding (zie kader)
- in de Tandemfiches 'Speel in het bos' en 'Plant een bos', via www.tandemweb.be
- www.bosspel.be (hier kan je ook een overzicht vinden van alle speelbossen in Vlaanderen)
- Lotte Van Nevel, Vereniging voor Bos in Vlaanderen vzw, Lotte.VanNevel@vbv.be, tel. 09/264.90.49